

כישורי חיים

תכנית ליבה לכיתה א'

מותאמת לבתי הספר במגזר הממלכתי-דתי

שיעורים 19-26

המשפחה שלי

התוכנית הותאמה לממ"ד ע"י:

מרים בן ישר, שרה טוויל והרב איתן לוין

המשפחה שלי

רציונל

למשפחה יש תפקיד מרכזי בפיתוח ה"עצמי" של הילד. המשפחה, ובעיקר ההורים, הם "האחרים המשמעותיים" ביותר בחייו. יש הרואים בהם ראי שדרכו משתקפת לילד תמונתו העצמית. הכניסה לבית הספר היא אירוע משמעותי בתקופת חיים זו הוא, ולמרות זאת המשפחה עדיין מהווה מסגרת התייחסות מרכזית. בשלב הזה, כאשר הילד לומד את מיומנויות היסוד, חשובה מאוד תמיכת ההורים. כישלון ברכישת מיומנויות אלו, והערכה שלילית מצד הסביבה המשמעותית, עלולים לחבל בהתפתחותו של הילד ולפגוע בתחושת ערך העצמי שלו. בנין הקהילה – יצירת סדנאות וערבי/ימי לימוד הורים וילדים, לחיזוק הקשר של הילדים עם ההורים. עידוד ההורים לפיתוח קשר שכזה.

מטרות

התלמידים:

1. יכירו את המשפחה כמסגרת התייחסות ראשונית.
2. יזהו דמויות משמעותיות במשפחה, המהוות בסיס לתמיכה.
3. יבחינו במגוון דפוסי בילוי של ילדים במחיצת עצמם ועם בני משפחתם.
4. יכירו בחשיבותו של הזמן המשותף עם כל אחד מבני המשפחה.
5. ילמדו להכיר מהי משפחה גרעינית ומהי משפחה מורחבת.

מפגש 19: תמונה משפחתית

המשפחה היא מסגרת ההתייחסות הראשונית המשמעותית של הילד. במפגש זה יוצרים הילדים תמונה משפחתית וממקמים את עצמם בתוכה. התמונה מאפשרת להם לחזק את תחושת השייכות שלהם למסגרת המשפחתית העוטפת, תומכת ומעניקה חום ואהבה, במרבית המקרים. יחד עם זאת חשוב להיות ערים לכך שלא לכל הילדים יש מסגרת משפחתית תומכת ואוהבת. במקרים אלה חשוב להרחיב את מסגרת הדמויות הבוגרות המשמעותיות אל המשפחה המורחבת ואפילו לדמויות שאינן חלק מן המשפחה. המורה צריך להיות רגיש להרכבים משפחתיים שונים.

מהלך :

- התלמידים יאספו תמונות שלהם ושל בני משפחתם המצומצמת והמורחבת.
- מתוך מאגר התמונות, יבנו קולאז' המציג אותם בתוך המשפחה שלהם.
- לחלופין, ניתן לבקש מהתלמידים לצייר תמונה משפחתית שלהם ושל בני משפחתם.
- התלמידים ישבו במליאה. כל ילד יבחר על מה רוצה לספר.

סיכום

משפחות הן שונות בגודלם ובהרכבן. לרובנו יש במשפחה דמות או דמויות שנעים לנו איתן. לפעמים הדמות מצויה במשפחה הקרובה, לפעמים במשפחה המורחבת ולפעמים זה אפילו שכן או חבר. יש משפחות שונות. כל משפחה חשובה לילד שחי בה.

שאלות לבחירה:

את מי ציירת

ספר על המשפחה שלך

מי הדמות, מה אוהבים – דמות קרובה.

מה המקום במשפחה – בכור, צעיר, מיקום

חלוקת התלמידים לקבוצות לפי המיקום.

מפגש 20: סבים וסבתות

דברים לב ז זְכֹר יָמוֹת עוֹלָם בֵּינוּ שָׁנוֹת דָּוָר וְדָוָר שֶׁאֵל אָבִיךָ וְיִגְדֶךָ זְקֵנֶיךָ וְיֹאמְרוּ לָךְ :

העיסוק במשפחה מתחבר גם למשפחה המורחבת וזו הזדמנות לחווייה משותפת עם הסבים והסבתות. במפגש זה ישנה הזדמנות ללמוד מניסיון החיים של הסבים והסבתות.

קידושין ל. מה אני מקיים +דברים ד+ "והודעתם לבניך ולבני בניך" לומר לך, שכל המלמד את בנו תורה, מעלה עליו הכתוב כאילו למדו לו ולבנו ולבן בנו עד סוף כל הדורות! ... אמר ר' יהושע בן לוי: כל המלמד את בן בנו תורה, מעלה עליו הכתוב כאילו קבלה מהר סיני, שנאמר: "והודעתם לבניך ולבני בניך", וסמיך ליה: "יום אשר עמדת לפני ה' אלהיך בחורב".

מהרש"א חידושי אגדות כיון שכל אחד מלמד את בנו הרי ע"י אבי אביהם עד סוף כל הדורות הם יודעים בתורה כי ממנו בא הלימוד לכולם וכאילו הוא היה מלמד בעצמו כולם:

ירושלמי קדושין פ"א ה"ז תניא כל מי ששומע פרשה מבן בנו כאלו שומעה מהר סיני, דכתיב "והודעתם לבניך ולבני בניך" וסמיך ליה "יום אשר עמדת לפני ה' אלהיך בחורב" - כיום אשר עמדת לפני ה' אלהיך בחורב.

החיבור למשפחה לדורותיה מחבר את התלמיד לשורשי משפחתו, ומחזק את הזהות המשפחתית של התלמיד. החיבור לדורות הקודמים, מתחבר למסורת המשפחה לדורותיה ולתורה שקבל משה בסיני.

מהלך:

1. לימוד משותף של סבא/סבתא עם הנכד.

נושא הלימוד – מצורף דף שהוכן ע"י הרב פאלק – רב ביה"ס "עשה חיל" – אפרת

2. נכד וסבא/סבתא ישלימו את ההיגדים הבאים:

- א. אני דומה לסבא/סבתא ב...
- ב. סבא וסבתא שלי הם...
- ג. אני אוהב לעשות עם סבא..... עם סבתא....
- ד. למדתי מסבא/סבתא שלי
- ה. כשאני נוסע לסבא וסבתא אני...
- ו. אצל סבתא אני אוהב לאכול....
- ז. סבא וסבתא שלי חושבים שאני.....

3. יצירה משותפת (ניתן להיעזר במורה לאומנות)
- מסגרת לתמונה (מבקשים מראש תמונה)
 - פרח לב השמים
 - ברכת הבנים
 - קריאת שמע על המיטה

אפשרות:

הצגה של סבא ונכד מתוך סיטואציות שייבחרו:

דוגמאות לסיטואציות:

1. סבא וסבתא מגיעים לביקור קצר אחה"צ
2. סיפור שהסבא מספר לנכד על ילדותו (בכיתה א')
3. הנכד משתף את הסבא בדילמה ומבקש ממנו עצה

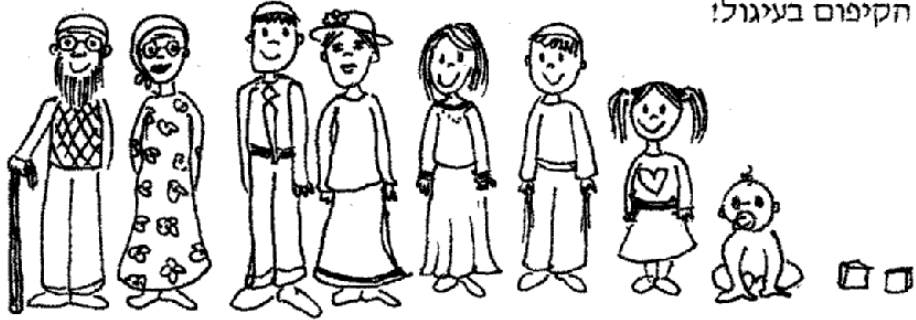
למורה: יש לאפשר לתלמידים שאין להם סבא/סבתא, או שאינם יכולים להגיע, להביא את אחד ההורים, או אח גדול. במידה ואין אפשרות, יכול המורה לחבר תלמיד "בודד" לתלמיד אחר וסבו (במידה ומתאים), או לצרף אותו לבוגר אחר (המורה, בת שרות וכד').
כדאי שהמורה ישוחח מראש עם תלמידים שאין להם סבא, ויודיע להם על הפתרונות הנ"ל, כדי כדי לא ליצור לחץ על התלמיד, שאין מי שיבוא איתו.

מסיני לנכדים!

לימוד ילדים עם סבתות וסבים

ממי רצוי שנלמד? כדאי ללמוד ממי שאנחנו אוהבים... ממי שאוהב אותנו... וממי שלמד הרבה, ורכש "נסיון חיים" רב!

מי ממשפחתנו חי השנים הרבות ביותר, וצבר נסיון חיים הרב ביותר? הקיפום בעיגול!

אחי הקטן אחותי הקטנה אחי הגדול אחותי הגדולה חורי סבא וסבתא

כתוב בתורה:

"שאל אביה ובגדה זקניה ויאמרו לך"

(דברים ל"ב, ז')

מיחם ה"זקנים" במשפחה שלך? הקיפום בעיגול!

שאלו את סבא וסבתא אם יש להם עצות בשבילכם? רשמו את העצות בתוך ה"לב" שלכם!

בנוגע לחברים:

בנוגע לעזרה לזולת:

בנוגע ללימוד תורה:

עצות נוספות:

בנוגע לבריאות:

כתוב בתורה:

"וְהוֹדַעְתֶּם לְבָנֵיכֶם וְלִבְנֵי בְנֵיכֶם... (דברים ד', ט')
 פיצד אנחנו קוראים ל"בן בננו" של מישהו?
 פיצד הוא קורא לאבי אביו שלמדו?

חכמינו אומרים:

"כל המלמד את בן בנו תורה... כאילו קיבלה מהר סיני" (= כאילו חנכד קיבל את התורה מסיני)
 (מסכת קידושין דף ט)

נסו לחשוב ביחד על סיבות לחשיבות הלמוד מסבא וסבתא:

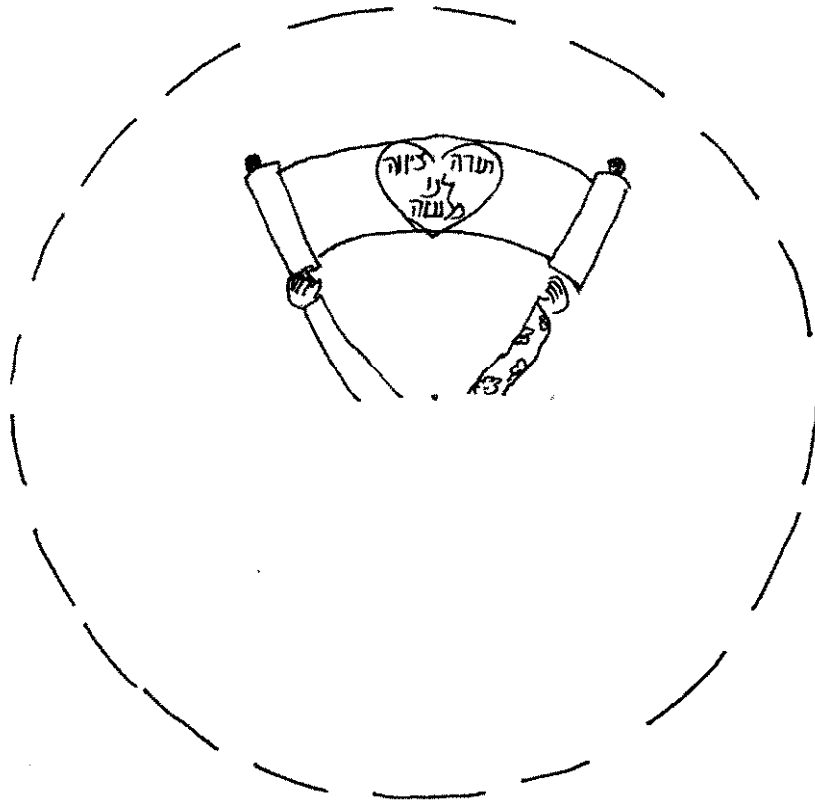
מסיני לנכדים!

סבא וסבתא מוסרים את התורה לנכדים!

הרכיבו את היצירה, צבעו אותה והסבירו את משמעותה.

עצירה 83

יחידה 21 : להיות ביחד

"שעה בין ירוק לסגול" * הוא כינוי שנותנת המשוררת מירה מאיר בשירה, לשעה המיוחדת שבה נפגשים ביחידות האב והבן. במשך היום כולם עסוקים, אך שעה זו מוקדשת למפגש ביניהם. בשעה זו יכול הילד לבקש על פי רצונו וצרכיו את צורת הבילוי המשותף. כאשר יודעים שיש שעה כזאת "בין ירוק לסגול", אפשר לחכות לה ולהתאפק, כשכולם עסוקים. אבל לא תמיד מתקיימת שעה "רשמית" כזו. במקרים אלה המטרה היא לסייע לילד לאתר זמן מתאים אחר לצורך בילוי אישי ואינטימי יותר עם מישהו מבני המשפחה.

מהלך : "שעה בין ירוק לסגול"/מירה מאיר¹

- המורה תקרא את השיר.
- המורה תשאל את התלמידים אם גם להם יש שעה מיוחדת לבילוי עם אחד מבני המשפחה?
- עם מי מתקיימת השעה?
- היכן ומתי היא מתקיימת?
- מה עושים בה?
- מהן השעות שאינן מתאימות לבני המשפחה לבילוי המשותף עם הילד?
- מה היו רוצים מאוד לעשות עם מי מבני המשפחה וזה לא ממש מצליח?
- האם יש לכם רעיונות לילדים שאינן במשפחתם זמן משותף כזה איך ליצור אותו?
- האם יש אנשים אחרים, שלא מבני המשפחה, שאפשר ליצור איתם זמן כזה?

¹ מאיר מ' (1973).

מפגש 22 : כוחן של מילים – תקשורת במשפחה

מהלך:

לכל אחד מבני המשפחה יש מילים אהובות ומילים שנואות. מילים שמעודדות אותו ומילים שמעליבות אותו. השיח על כוחן של המילים יעזור לתלמידים לפתח דרכי תקשורת יעילות ולבטא את תחושותיהם בקשר עם בני משפחה עם מבוגרים בכלל ועם ילדים בגילם

המורה תכין על הלוח או על פלקט ובו יופיעו הכותרות: מילים שילדים שונאים, מילים שילדים אוהבים, מילים שמעליבות ילדים, מילים שמעודדות ילדים. המורה תבקש מהתלמידים לחשוב על מילים שהם מכירים מכל אחת מהקטגוריות הנ"ל מתוך מה שנהוג אצלם בבית או בחוג המשפחה ולמלא את הפלקט.

תתקיים שיחה בכיתה:

- מתי אומרים במשפחתם מילים השייכות לכל אחת מהקטגוריות הנ"ל? מתי אומרים להם מילים שנואות או מעליבות? מתי אומרים להם מילים אהובות?
- מה מרגישים שאומרים להם מילים מכל אחת מהקטגוריות הנ"ל?
- מה הם מרגישים כשאומרים להם "לא"?
- איך היו רוצים שיגידו להם ש"אסור" או "אי אפשר", או שעשו מעשה שטותי?
- האם גם הם משתמשים כלפי הוריהם או אחיהם במילים שנואות, מעליבות אוהבות או מעודדות ומתי?
- מה הם יכולים לעשות כדי שהתקשורת בבית תהיה נעימה יותר?

המורה תציע לתלמידים להתאמן באמצעות משחק תפקידים מה הם יכולים להגיד להורים או לאחים כשהם אומרים להם מילים שנואות או אהובות.

המורה תבחן עם התלמידים האם גם בכיתה יש מילים השייכות לאותן קטגוריות, ומה ניתן לעשות בכתה על מנת להוסיף מילים אהובות ולהפחית מילים שנואות.